

Семантико-події паралелі як лінгвальна ознака виправдовування та/або заперечення збройної агресії РФ проти України

Юлія Браїлко

кандидатка філологічних наук, доцент, завідувачка сектору криміналістичних та психологічних досліджень, Полтавське відділення
ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Полтава, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5203-7479>, e-mail: santie@ukr.net

Наталія Кисла

кандидатка філологічних наук, старша судова експертка сектору криміналістичних та психологічних досліджень, Полтавське відділення
ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Полтава, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5137-6647>, e-mail: kislaya_nataliya@ukr.net

Порушено актуальну проблему встановлення семантико-подієвих паралелей як лінгвальних ознак виправдовування та/або заперечення збройної агресії РФ проти України в межах судової лінгвістичної експертизи в кримінальних провадженнях за ст. 436-2 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: *судова лінгвістична експертиза; Кримінальний кодекс України; збройна агресія; виправдовування; заперечення.*

Semantic-Event Parallels as a Linguistic Sign of Justification and/or Denial of the Russian Armed Aggression Against Ukraine

Iuliia Brailko, Nataliia Kysla

The paper addresses the current problem of establishing semantic-event parallels as linguistic signs of justification and/or denial of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine within the forensic linguistics' framework in criminal proceedings under Article 436-2 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: *forensic linguistics; Criminal Code of Ukraine; armed aggression; justification; denial.*

16.03.2022 р., у перші тижні після початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України, набула чинності стаття 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» Кримінального кодексу України [1]. Перед судовими експертами постали нові проблеми, пов'язані з виявленням лінгвальних ознак комунікативних дій, уперше криміналізованих у вітчизняному законодавстві, і нові виклики, спричинені нагальною потребою в розробленні відповідної методики.

Зібраний у процесі проведення судових лінгвістичних (семантико-текстуальних) експертиз емпіричний матеріал засвідчує частотність мовленнєвих фактів виправдовування й заперечення збройної агресії РФ проти України. На окрему увагу заслуговують приклади експлікації паралелей між сучасними подіями й подіями Другої світової війни, унаслідок чого продукується концептуальна опозиція «нацисти [українці] — борці з нацизмом [росіяни]», у якій утілено один з основних наративів російської пропаганди.

Проведення таких паралелей відбувається різними способами, провідні з них такі:

1. Пряме ототожнення сучасної України з гітлерівською Німеччиною, здійснене через актуалізацію ситуативного / подієвого чинника, на зразок: *«Нацполиция Украины зачистила Бучу за день до того как появилась видео с погибшими на улицах. По сообщению Нацполиции Украины в соцсетях спецназовцы 2 апреля начали зачистку города Буча. После этого было опубликовано видео. Кроме pokorezhennyykh mashin, oblomkov i rasskazov mestnykh zhiteley, ni odnogo tela na kadrah ne vidno. <...> Ребят, ну это абсолютный 100 процентный ремейк осени 1944, местечко в Восточной Пруссии, которое называлось Неммерсдорф. В какой-то момент отошли войска советской армии и туда же вошли эс-сманы, специально посланы рейхсфюрером СС Генрихом Гиммлером команда, которая тут же отработала ровно по той же самой схеме: насилования, мародерства, убийства, террор и так далее и так далее»; «Ложь “во благо”: почему сегодня так похожи Германия — 1945 и Украина — 2022? Украинцы сегодня находятся в ситуации 1945 года агонизирующей фашистской Германии. Они верят в любую чушь, которую им рассказывают: армию Венка, которая их спасет и деблокирует Берлин; о том, что русские солдаты убивают там, насилуют и так далее, в любую чушь они будут под этим информационным куполом верить».* У таких висловлюваннях у референта сувереноніма «Україна» навіть за умови його нульової експлікації оприявнене значення «нацизм» / «фашизм», яке стає підставою для виправдовування або заперечення сучасної збройної агресії РФ. Зазначимо, що тут відбувається не лише ототожнення воєнно-політичних ситуацій, а й їхніх учасників: радянська армія — російські збройні формування; фашисти — українські збройні формування / українська влада. Ідентифікація України як нацистської держави може бути й самотійною

лінгвальною ознакою виправдовування або заперечення збройної агресії РФ, як у першому прикладі, і несамотійною: у другому прикладі це допоміжний / непрямий мовленнєвий засіб, який передує основному / прямому: *«Украинцы сегодня находятся в ситуации 1945 года агонизирующей фашистской Германии. Они верят в любую чушь, которую им рассказывают <...> И мы сегодня боремся за то, чтобы у вас была альтернатива, у вас была право выбора, а самое главное — право знать правду, которую у вас отняли по итогу второго майдана в 2014 году».*

2. Репрезентація представників органів влади Російської Федерації як продовжувачів праведної боротьби радянських воїнів із нацизмом / фашизмом, як-от: *«Мой дед Кельбин Василий Афанасьевич боролся с немецким фашизмом, а теперь Путин борется с укрфашизмом. Я рад, что Харьков пришли освобождают русские солдаты!»; «Сегодня услышала фразу одного мужичка на снос памятника Жукову: “Ну что ж... Не хотите памятник Жукову, победившему фашистов? Будет вам памятник Кадырову, победившему неонацистов!” <...> Как говорится без комментариев!»*

У першому прикладі через зіставлення часових форм дієслів «боролся» — «борется» проведено паралель між об'єктами цієї дії — поняттями «немецкий фашизм» — «укрфашизм». Дія, позначена вербативом «бороться», передбачає взаємозумовлені полярні оцінні конотації її суб'єкта й об'єкта. Негативна аксіологія лексем «фашизм», «укрфашизм» визначає позитивну оцінку референтів антропонімів «Кельбин Василий Афанасьевич» і «Путин». Її підсилює подальший контекст: в окличному реченні, яке має наслідковий зв'язок із попереднім (*«теперь Путин борется з укрфашизмом»* → *«Харьков пришли освобождают русские солдаты»*) висловлено радість адресанта щодо «звільнення» росіянами Харкова. Антропонім «Путин» набуває тут подвійного сенсу: унаслідок метонімічного перенесення до значення «особа» додано

хоронімне значення «Російська Федерація». Тож в аналізованому тексті завдяки встановленню зв'язку між діяльністю особи «Кельбин Василий Афанасьевич» (дід дописувача, який боровся з «*немецким фашизмом*») і Російської Федерації, очолюваної В. Путіним, відбувається, по-перше, виправдовування збройної агресії РФ потребою боротьби з «*укрфашизмом*», по-друге, глобалізація учасників цієї агресії, репрезентованих як борців із фашизмом.

У другому висловлюванні адресант проводить паралель між маршалом Жуковим і очільником Чеченської Республіки Р. Кадировим, зазначаючи, що перший переміг «*фашистов*», а другий — «*неонацистов*». Зважаючи на сучасний російський пропагандистський наратив про розвиток фашизму / нацизму / неонацизму в Україні, актуалізацію семи «*победа*», паралелізм антропонімів «*Жуков*» і «*Кадыров*», які маркують військових діячів минулого й теперішнього, установлюємо, що йдеться про збройну агресію РФ проти України. Перемога Кадирова представлена як завершений факт за допомогою дієприкметника минулого часу «*победивший*». Боротьбою з неонацистами та перемогою над ними мовець виправдовує збройну агресію Російської Федерації проти України, а завдяки експлікації в антропонімі «*Кадыров*» значень «*победитель*», «*великий полководець*», «*борець з неонацизмом*» глорифікує учасника цієї агресії.

3. Репрезентація військовослужбовців Російської Федерації як нащадків радянських воїнів-переможців, на кшталт: «*Династия Героев. Шораан Сержи, правнук легендарного танкіста Чургуй-оол Хамушку — первого тувинца — героя Советского Союза сейчас сражается с укрофашистами в группировке "Отважные". "Меня отец с детства учил быть мужественным, присягу дать и жизнь Родине"*». Тут йдеться про «*династию Героев*», молодший представник якої нині «*сражается с укрофашистами в группировке "Отважные"*», тобто є учасником збройної агресії РФ проти України. У тексті не даремно пові-

домлено, що він є правнуком «*Чургуй-оол Хамушку*» — легендарного танкіста, першого тувинця — Героя Радянського Союзу: так опосередковано встановлено зв'язок «*Друга світова війна — сучасна російсько-українська війна*» й оприявлено значення «*продовжувач праведної справи предків*». Здійснена через неодноразову актуалізацію семантики боротьби з фашизмом героїзація діянь референта імені «*Шораан Сержи*» поєднується з прагматикою виправдовування збройної агресії РФ.

Нерідко виправдовування / заперечення збройної агресії РФ проти України відбувається за допомогою алузії до мему «*деды воевали*», який є ідеологемою, інформаційним продуктом «маніпулятивного впливу російської пропагандистської машини» і позначає культ «шанування» ветеранів нацистсько-радянської війни» [2]: «*Вы нам на хрен не упёрлись с вашей недостраной. Мы за нациками пришли, под которых вы легли, как дешёвые путаны. А мы это видеть не можем, мы дедом обещали присматривать за слабыми на передок. Так что, привет вам из 45-го*»; «*Уверен, что наши деды и прадеды сейчас смотрят на нас с небес. И сжимают кулаки за своих внуков, вновь избавляющих мир от нацистского зла!*»

Наслідковий зв'язок «радянські воїни, які звільняли світ від нацизму у Другу світову війну» → «нащадки цих воїнів, які звільняють світ від нацизму сьогодні» регулярно оприявнюється, за нашими спостереженнями, у російському пропагандистському дискурсі для виправдовування / заперечення збройної агресії РФ і надання позитивної оцінки учасникам цієї агресії. Натомість українців не лише може бути репрезентовано як тих, хто сповідує нацизм / фашизм, а й акцентовано на їхній зраді «*дедов*»: «*Вы отменили День Победы: / В могилах содрогнулись деды! / Фашистам дружно присягали, / Пендосам Родину продали! <...> Не нужно лишних слов: / Всё это вам за пацанов! / Вперёд, бойцы! Вперёд чеченцы! / Вперёд, ребята ополченцы! / Давите нациков как надо! / Мы с вами — вся Россия рядом!!!*».

Отже, проведення паралелей між сучасними подіями й подіями Другої світової війни є однією з пропагандистських комунікативних тактик виправдовування / заперечення збройної агресії РФ проти України. Такі паралелі мовці вербалізують головню за допомогою прямого ототожнення сучасної України з гітлерівською Німеччиною, репрезентації представників органів влади Російської Федерації як продовжувачів праведної боротьби радянських воїнів із нацизмом / фашизмом чи військовослужбовців Росій-

ської Федерації як нащадків радянських воїнів-переможців.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.09.2024).
2. Діди воювали (мем). *Вікіпедія*. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Діди_воювали_\(мем\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Діди_воювали_(мем)) (дата звернення: 11.09.2024).